

Warszawa, 23-03-2022 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

VII.801.1.2019.PKR

Pan
Zbigniew Ziobro
Minister Sprawiedliwości
ePUAP

Szanowny Panie Ministrze,

do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęły skargi ławników, w których podnosi się, że obowiązujący obecnie przepis art. 158 § 1 pkt 5 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2020 poz. 2072; dalej jako: P.u.s.p.), stanowiący że ławnikiem może być wybrany ten, kto nie przekroczył 70 lat, może stanowić naruszenie zasady równego traktowania i niedyskryminacji, wyrażonych w art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Wymagania w stosunku do kandydatów ubiegających się o funkcję ławnika określa art. 158 § 1 P.u.s.p. W myśl powołanego artykułu ławnikiem może być wybrany ten, kto: posiada obywatelstwo polskie i korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich; jest nieskazitelnego charakteru; ukończył 30 lat; jest zatrudniony, prowadzi działalność gospodarczą lub mieszka w miejscu kandydowania co najmniej od roku; nie przekroczył 70 lat; jest zdolny, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków

---

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich
al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

Tel. centr. (+48 22) 55 17 700
Infolinia obywatelska 800 676 676
biurorzecznika@brpo.gov.pl
bip.brpo.gov.pl

ławnika; posiada co najmniej wykształcenie średnie lub średnie branżowe. Powyższe przesłanki muszą zostać spełnione kumulatywnie.

Rozpatrując przedmiotową kwestię, należy mieć na uwadze, że górna granica wieku została zmieniona art. 1 pkt 40 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o prokuraturze, ustawy - Prawo o ustroju sądów wojskowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2003 r. Nr 228, poz. 2256) i podwyższona z 65 na 70 lat. W projekcie ustawy zabrakło jednak uzasadnienia dla tej zmiany. Sama zmiana pojawiła się na etapie sprawozdania Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka o rządowym projekcie ustawy o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o prokuraturze, ustawy - Prawo o ustroju sądów wojskowych oraz niektórych innych ustaw. Również w uzasadnieniu do projektu p.u.s.p. w pierwotnym brzmieniu brak jest wskazania, jakie przesłanki przemawiały za ustaleniem górnej granicy wieku dla kandydatów na ławników na poziomie 65 lat. Nie wiadomo zatem czym kierował się ustawodawca, przyjmując powyższy cenzus wiekowy.

Polska, jako państwo członkowskie Unii Europejskiej, zobowiązana jest do stosowania stanowionego przez nią prawa. Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej zasadę niedyskryminacji ze względu na wiek należy uważać za ogólną zasadę prawa Unii, jako szczegółowe zastosowanie ogólnej zasady równości traktowania. Jej konkretyzację stanowi Dyrektywa Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiająca ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy (Dz. Urz. WE L 303 z dnia 2 grudnia 2000 r.; dalej jako: dyrektywa). Także, będąca prawem pierwotnym Unii, Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej w art. 21 ust. 1 stanowi, iż zakazana jest wszelka dyskryminacja, w szczególności ze względu na wiek.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 dyrektywy Państwa Członkowskie mogą uznać, że odmienne traktowanie ze względu na wiek nie stanowi dyskryminacji, jeżeli w ramach prawa krajowego zostanie to obiektywnie i racjonalnie uzasadnione zgodnymi z przepisami celami, w szczególności celami polityki zatrudnienia, rynku pracy i kształcenia zawodowego oraz jeżeli środki mające służyć realizacji tego celu są właściwe oraz

konieczne. Niniejsza dyrektywa znajduje zastosowanie do wszystkich osób, zarówno sektora publicznego jak i prywatnego, włącznie z instytucjami publicznymi, w szczególności do warunków dostępu do zatrudnienia pracy na własny rachunek, w tym również kryteriów selekcji i warunków rekrutacji niezależnie od dziedziny działalności i na wszystkich szczeblach hierarchii zawodowej.

W przedmiocie odgórnie narzucanych przez ustawodawcę krajowego limitów wiekowych wobec osób starających się o przyjęcie do danej służby lub wykonywanie określonego zawodu wypowiedział się Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: TS lub Trybunał). W wyroku z dnia 12 stycznia 2010 r. w sprawie Colin Wolf przeciwko Stadt Frankfurt am Main (C – 229/08) Trybunał podkreślił, że to nie przyczyna, z której wynika odmienne traktowanie, ale cecha związana z tą przyczyną ma stanowić istotny i determinujący wymóg zawodowy. Stan faktyczny dotyczył odrzucenia aplikacji skarżącego do służby pożarniczej w związku z przekroczeniem przez niego ustalonej w przepisach krajowych górnej granicy wieku (zgodnie z art. 6 dyrektywy). Uzasadnieniem ustalenia limitu wiekowego, a więc celem zgodnym z prawem, było zapewnienie zdolności operacyjnej i dobrego funkcjonowania służb pożarniczych w związku z koniecznością posiadania przez pracownika szczególnej zdolności fizycznej. Wątpliwości w przedmiotowej sprawie budziło nie wymaganie szczególnej sprawności fizycznej (nierozzerwalnie związanej z wiekiem), lecz arbitralne określenie górnej granicy wieku, ponad którą kandydaci nie byli dopuszczani do uczestnictwa w testach sprawnościowych. Trybunał uznał, że wiek w momencie rekrutacji determinuje czas, w ciągu którego pracownik będzie mógł wykonywać zadania wymagające szczególnej sprawności.

Z kolei w wyroku z dnia 13 września 2011 r. w sprawie Prigge, Fromm i Lambach przeciwko Deutsche Lufthansa AG (C – 447/09) Trybunał orzekł w sprawie automatycznego wygasania stosunku pracy z pilotami i kapitanami samolotów, którzy ukończyli 60 lat. Ponownie z wiekiem powiązano sprawność fizyczną jako wymóg zawodowy, uznając za cel zgodny z prawem konieczność zapewnienia bezpieczeństwa żeglugi powietrznej. Przepisy te uznano jednak za niezgodne z prawem unijnym w związku z niespełnieniem przez nie kryterium proporcjonalności, w zakresie w jakim

bez zwrócenia uwagi na sprawność fizyczną pracownika, przewidywały bezwzględne wygaśnięcie stosunku pracy.

Warto odwołać się również do wyroku TS z dnia 13 listopada 2014 r. w sprawie Mario Vital Pérez przeciwko Ayuntamiento de Oviedo (C-416/13), w którym ocenie z punktu widzenia postanowień dyrektywy, w tym jej art. 4 ust. 1, podlegała regulacja krajowa ustalająca 30 lat jako górną granicę wieku przy rekrutacji na stanowisko funkcjonariusza policji lokalnej. W powołanym wyroku Trybunał przyjął, że fakt posiadania szczególnej sprawności fizycznej, który jest cechą związaną z wiekiem, za istotny i determinujący wymóg zawodowy dla wykonywania zawodu funkcjonariusza policji lokalnej. Stwierdził także, że zapewnienie zdolności operacyjnej i dobrego funkcjonowania służb policyjnych stanowi cel zgodny z prawem. Jednakże analiza proporcjonalności regulacji krajowej doprowadziła Trybunał do uznania, że „art. 4 ust. 1 dyrektywy 2000/78/WE, jako że pozwala na odstępstwo od zakazu dyskryminacji, podlega wykładni ścisłej”. Trybunał zauważył, że kandydaci na funkcjonariuszy lokalnej policji muszą przejść wymagające testy sprawnościowe pozwalające ocenić ich zdolność fizyczną do wykonywania powierzonych im zadań, które pozwalają na realizację zakładanego celu w postaci zapewnienia, że będą oni odznaczać się szczególną sprawnością fizyczną wymaganą do prawidłowego wykonywania ich obowiązków, w sposób mniej restrykcyjny niż ustalenie górnej granicy wieku. W ocenie Trybunału doszło zatem do naruszenia zasady proporcjonalności, co przesądziło o uznaniu wprowadzonego ograniczenia wiekowego za niezgodne z prawem unijnym (art. 4 ust. 1 oraz art. 6 ust. 1 lit. c dyrektywy).

Z postanowień ustawy o równym traktowaniu, dyrektywy oraz orzecznictwa TS wynika więc, że odwołanie się do wyjątku od zasady równego traktowania we wskazanym zakresie zależy od łącznego spełnienia następujących warunków: ze względu na rodzaj działalności zawodowej lub warunki jej wykonywania dana cecha związana z kryterium wieku stanowi istotny i determinujący wymóg zawodowy, a cel takiego odmiennego traktowania jest zgodny z prawem, zaś sam wymóg proporcjonalny.

Art. 158 § 1 pkt 5 p.u.s.p. przewiduje, że przesłanka wieku stanowi samodzielną podstawę do zamknięcia kandydatom na ławnika sądu powszechnego drogi do tej

funkcji. Na gruncie zaprezentowanego powyżej orzecznictwa TS trudno uznać za właściwe niejako automatyczne przyjmowanie oceny, że osoba po osiągnięciu określonego wieku nie jest w stanie prawidłowo wykonywać powierzonych jej czynności. Nie można bowiem uznać, że ograniczenia natury psychofizycznej związane z wiekiem prowadzą również do ograniczeń sprawności intelektualnej, która jest szczególnie wymagana w trakcie wykonywania obowiązków ławnika. Wydaje się wręcz, że im osoba jest bardziej dojrzała, tym bardziej posiadane przez nią doświadczenie życiowe, może zostać wykorzystane na gruncie rozpatrywanych spraw.

Warto również podkreślić, że ustawodawca obok przesłanki górnej granicy wieku, przewidział wymóg posiadania stanu zdrowia, który pozwala na pełnienie funkcji ławnika (art. 158 § 1 pkt 6 p.u.s.p.). Zgodnie z kartą stanowiącą załącznik do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 czerwca 2011 r. w sprawie sposobu postępowania z dokumentami złożonymi radom gmin przy zgłaszaniu kandydatów na ławników oraz wzoru karty zgłoszenia (Dz. U. Nr 121, poz. 693), ławnik przedstawia: zaświadczenie lekarskie o stanie zdrowia, wystawione przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej w rozumieniu przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, stwierdzające brak przeciwwskazań do wykonywania funkcji ławnika. Skoro zatem kandydat na ławnika przedstawia stosowne zaświadczenie lekarskie, to niezasadnym wydaje stosowanie również kryterium określającego górną granicę wieku, albowiem osoby które z uwagi na ograniczenia natury psychofizycznej nie są zdolne do sprawowania tej funkcji, zostaną odrzucone na podstawie przeprowadzonych badań medycznych.

Funkcja ławnika jest realizacją obywatelskiego prawa dostępu do służby publicznej gwarantowanego przez art. 60 Konstytucji RP. Ławnik jest osobą, która reprezentuje społeczeństwo w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości jako członek składu orzekającego, stanowiący czynnik społeczny w wymiarze sprawiedliwości zgodnie z art. 182 Konstytucji RP. Ławnicy w procesie orzekania mają równe prawa z sędziami i wywierają faktyczny wpływ na kształtowanie się orzecznictwa sądów powszechnych. Ich udział w procesie stosowania prawa pozwala na osiągnięcie większej zgodności wydanego orzeczenia z opinią społeczną. Zasadnym jest zatem, aby osoba ubiegająca

się o funkcję ławnika sądu powszechnego posiadała odpowiednie doświadczenie życiowe, które będzie mogła wykorzystać przy rozpatrywaniu powierzonych jej spraw. Reasumując, wprowadzając ograniczenie wiekowe, jako jeden z warunków ubiegania się o funkcję ławnika sądu powszechnego, ustawodawca dopuszcza się zróżnicowania podmiotów podobnych (kandydatów do pełnienia funkcji ławnika), bez wskazania na uzasadnione powody takiej decyzji. Rzecznik Praw Obywatelskich wyraża pogląd, że należałoby ponownie gruntownie rozważyć katalog wymagań stawianych kandydatom na stanowisko ławnika sądu powszechnego, w tym w szczególności odpowiedzieć na pytanie, czy zasadne jest utrzymanie regulacji, zgodnie z którą osoba zostaje pozbawiona możliwości ubiegania się o stanowisko ławnika, i to bez względu na swoją kondycję umysłową czy fizyczną, w momencie osiągnięcia określonego wieku.

Rzecznik Praw Obywatelskich dostrzega, że zagadnienie ograniczeń wiekowych przy pełnieniu określonych funkcji publicznych ma szeroki charakter, wykraczający poza problematykę poruszoną w niniejszym wystąpieniu. Wystąpienie to jest natomiast motywowane skargami wpływającymi od ławników, a także znaczeniem tego problemu z punktu widzenia zasady udziału obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości (art. 182 Konstytucji).

Z uwagi na powyższe, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r., poz. 627 ze zm.), zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o rozważenie podjęcia odpowiedniej inicjatywy legislacyjnej w tym zakresie. Proszę o poinformowanie mnie o zajęтым stanowisku.

Łączę wyrazy szacunku

Marcin Wiącek
Rzecznik Praw Obywatelskich
/-podpisano elektronicznie/